

Onderwysvoorsiening aan akademies- begaafde leerders in die intermediêre skoolfase in Suid-Afrika

M BARKHUIZEN

20158416

Verhandeling voorgelê ter nakoming vir die graad *Magister
Educationis* in Vergelykende Opvoedkunde aan die
Potchefstroomkampus van die Noordwes-Universiteit

Studieleier: Prof HJ Steyn

Medestudieleier: Prof CC Wolhuter Dr AJ Botha

Hulpstudieleier: Prof P du Toit

November 2013

*Hierdie studie dra ek aan my Ma en Pa op,
want sonder julle was dit nie moontlik nie.
Ek is baie lief vir julle!*

ERKENNINGS

Graag wens ek my dank en erkenning te betuig aan die volgende persone en instansies wat my bygestaan het om hierdie studie te onderneem en te voltooi:

Eerstens wil ek my Hemelse Vader bedank vir die vermoë om my nagraadse studie te voltooi en vir al Sy genade en leiding. Alle eer kom Hom toe.

Tweedens wil ek my studieleier, Prof. H.J. Steyn, bedank vir sy hulp, volgehoue leiding, aanmoediging, vertrouwe en geduld met die voltooiing van my studie.

Graag wil ek Prof. C.C. Wolhuter, Dr. A.J. Botha en Prof. P. Du Toit as medestudieleiers bedank vir al die waardevolle hulp en professionele leiding met my studie.

Dankie aan die laerskoolhoofde, laerskoolonderwysers, ouers en akademies begaafde leerders wat deel was van die onderhoude en fokusgroepe. Hulle insette was baie waardevol vir die voltooiing van my verhandeling.

Ek bedank graag die lede van die beplanningspan van die studie, en in besonder Mnr. G.F. van der Walt, Me. A. van der Riet en Me. H. De Beer vir julle volgehoue vertrouwe in die studie.

Dankie aan Me. Hilette Steyn van Education Expert vir die ontwikkeling van die DBS.

My dank gaan uit na Christien Terblanche van Cum Laude Language Practitioners vir die taalversorging van die verhandeling,¹ asook Doepie de Jongh vir die uitleg van die verhandeling en Prof. C. Lessing vir die nagaan van die bronnelys.

Ek wil uit die diepte van my hart dankie sê vir my verloofde, Christiaan, vir sy belangstelling in my studie. Sy liefde, aanmoediging en vertrouwe in my, beteken vir my baie.

¹ Akademies begaafde word as twee woorde geskryf op aanbeveling van die taalversorger.

Ten slotte wil ek graag my ouers, wat albei deur die loop van die studie afgesterf het, bedank vir hulle onvoorwaardelike liefde en dat hulle my altyd aangemoedig het om net my beste te gee.

OPSOMMING

Die doel van die navorsing was om deur middel van 'n empiriese, kwalitatiewe ondersoek vas te stel hoe daar op onderwysproduktiewe wyse voorsien kan word in die unieke behoeftes van akademies begaafde leerders in die intermediêre skoolfase in die Suid-Afrikaanse onderwysstelsel.

Eerstens is daar deur middel van 'n deeglike literatuurstudie, onderhoude met laerskoolhoofde en fokusgroeponderhoude met laerskoolonderwysers, akademies begaafde leerders in die intermediêre fase en ouers, vasgestel wat die onderwysbehoefte van akademies begaafde leerders is. Tweedens is 'n mini-onderwysstelsel vir akademies begaafde leerders beplan en 'n program is ontwikkel wat binne hierdie mini-onderwysstelsel gebruik is. Die inligting vir die ontwikkeling van die program is uit die onderhoude en fokusgroepe verkry. Die paradigma wat die navorsing ten grondslag lê is veelkantig en sluit in elemente van 'n Christelike lewensbeskouing, soos aangevul deur elemente van die interpretivisme, konstruktivisme, pragmatisme en post-modernisme.

Die studie van akademies begaafde kinders toon duidelik dat hierdie leerders hulle eie besondere kenmerke het. Akademies begaafde leerders ervaar heelwat kognitiewe, sosiale en affektiewe probleme in die huidige onderwysstelsel. Die struktuur van 'n onderwysstelsel, onderwysproduktiwiteit en self-bestuurde en inter-aktiewe leer as onderrigstrategie is uitgelig as interne determinante van opvoedkundige aard wat 'n invloed het op akademies begaafde leerders. Die huidige stand van begaafde onderwys in Suid-Afrika en op internasionale vlak is as interne determinant van historiese aard geïdentifiseer. As Suid-Afrika met ander lande vergelyk word ten opsigte van onderwys aan begaafde leerders, en spesifiek akademies begaafde leerders, is dit duidelik dat daar nog baie leemtes in die onderwysstelsel is.

Tersaaklike eksterne determinante wat onderwysvoorsiening aan akademies begaafde leerders beïnvloed sluit in die demografie van die akademies begaafde leerders, die ekonomiese omgewing van die akademies begaafde leerders, wetenskap en tegnologie, die rol van politiek in die onderwysvoorsiening aan akademies begaafde leerders en die medewerkers en mededingers in die

onderwysvoorsiening aan akademies begaafde leerders. Leerdergetalle is besig om toe te neem, en daarmee saam die vraag na onderwysvoorsiening aan akademies begaafde leerders. 'n Afstandsgebaseerde program is dus die ideaal, aangesien akademies begaafde leerders reg oor die land versprei is.

Die hoofdoel van die studie was om 'n mini-onderwysstelsel te beplan waardeur daar op onderwysproduktiewe wyse voorsien kan word in die unieke behoeftes van akademies begaafde leerders in die intermediêre skoolfase in Suid-Afrika. Daarvoor is die raamwerk van strategiese onderwysstelselbeplanning en die werksdokument vir die ontwikkeling van die strategiese plan bedoel vir 'n onderwysstelsel as navorsingsmetode gebruik. 'n Haalbare, volhoubare en bekostigbare afstandsgebaseerde onderwysprogram vir akademies begaafde leerders is binne hierdie mini-onderwysstelsel beplan en 'n loodsmodule vir akademies begaafde leerders op skoolgraad 4 is ontwikkel.

Die studie het bevind dat die raamwerk vir strategiese onderwysstelselbeplanning suksesvol gebruik kan word in die beplanning van 'n mini-onderwysstelsel, wat effektief in die onderwysbehoefte van akademies begaafde leerders in die intermediêre skoolfase voorsien. Uit die onderhoude en fokusgroepe is dit ook duidelik dat daar 'n behoefte by skole, onderwysers, akademies begaafde leerders en ouers is vir 'n onderwysprogram vir akademies begaafde leerders en dat so 'n program suksesvol in skole geïmplementeer kan word.

ABSTRACT

The goal of this research was to determine how to productively provide in the unique needs of academically gifted learners in the intermediate phase in the South African education system. The study comprised an empirical, qualitative investigation to this end.

Individual interviews with primary school principals and focus groups with primary school teachers, academically gifted learners in the intermediate phase and parents served to determine what the educational needs of academically gifted children are. Secondly, a mini-education system for academically gifted learners was planned and a programme for academically gifted learners was developed within this mini-education system. The information for the development of the programme was gathered from the interviews and focus groups. The paradigm that forms the foundation of this research includes elements of a Christian world view and is complemented by elements of interpretivism, constructivism, pragmatism and post-modernism.

The literature study on academically gifted learners revealed that these learners possess their own unique characteristics. Although academically gifted, these learners experience many cognitive, social and affective problems in the current education system. The structure of the education system, educational productivity and self-managed and interactive learning as teaching strategy were highlighted as internal determinants of an educative nature that influence academically gifted learners. The current condition of gifted education in South Africa and on an international level form the internal determinants of historical nature. If education to gifted learners, and specifically academically gifted learners, in South Africa is compared to other countries, it is clear that there are still many gaps in the education system.

The main external determinants that influence educational provision to academically gifted learners include the demography of academically gifted learners, the economic environment of academically gifted learners, science and technology, the role of politics in the educational provision to academically gifted learners and the co-workers and competitors in the educational provision to

academically gifted learners. The number of learners is increasing and that means that the need for educational provision to academically gifted learners is increasing. A distance-based programme is ideal, as academically gifted learners are scattered across our country.

The main goal of this study was to plan a mini-education system that will provide in the unique needs of academically gifted learners in the intermediate phase in an educationally productive way in South Africa. The framework for the strategic planning of a mini-education system was used as research method. An achievable, sustainable and affordable distance-based educational programme for academically gifted learners was planned and a grade 4 pilot module developed within this mini-education system.

The findings of this study suggest that the framework for the strategic planning of a mini-education system can be successfully used in planning a system that can effectively provide in the needs of academically gifted learners in the intermediate phase. From the interviews and focus group it was also clear that there is a need for educational programmes intended for academically gifted learners and that these programmes can be successfully implemented at schools.

Key Words

productivity in education, giftedness, gifted learners, academic giftedness, characteristics of gifted learners, needs of gifted learners, gifted education in SA, teachers of gifted learners, parents of gifted learners, gifted learners in primary schools, programmes for gifted learners, design and development model, qualitative research, interviews and focus groups, framework for strategic planning of a mini-education system, intermediate phase, mini-education system.

INHOUDSOPGAWE

Erkennings	ii
Opsomming	iv
Abstract	vi
Lys van figure	xiv
Lys van tabelle	xv
Lys van bylae	xvi
HOOFSUK 1	1
Inleiding en navorsingsmetodologie	1
1.1 Inleiding	1
1.2 Literatuurkonteks en navorsingsprobleem	2
1.2.1 Die onderwysstelsel en onderwysproduktiwiteit	2
1.2.2 Akademiese begaafdheid.....	4
1.2.3 Kenmerke en identifisering van akademiese begaafdheid	5
1.2.4 Die behoeftes van akademies begaafde leerders	6
1.2.5 Huidige stand van die onderwys aan akademies begaafdes in Suid-Afrika	9
1.2.6 Begaafted onderwys op internasionale vlak.....	10
1.2.7 Die ontwikkeling van programme vir akademies begaafde leerders ...	11
1.3 Doel van die navorsing	13
1.4 Navorsingsontwerp en Metodologie.....	14
1.4.1 Inleiding.....	14
1.4.2 Navorsingsparadigma	14
1.4.3 Die voorgenome literatuurstudie	15
1.4.4 Navorsingsontwerp en navorsingstrategie	17
1.4.5 Die raamwerk vir strategiese onderwysstelselbeplanning as navorsingsmetode	20
1.4.6 Data-insamelingstegnieke ten opsigte van eerstens die identifisering van die unieke onderwysbehoefte van akademies begaafde leerders op die intermediêre skoolvlak en tweedens die belewenisvlak ten opsigte van die implementering van die loodsmodule	34

1.4.7	Verwerking van data	42
1.4.8	Etiese aspekte.....	43
1.5	Bydrae van die studie	44
1.6	Hoofstuk indeling	44
1.7	Samevatting.....	46
HOOFSTUK 2.....		48
Die unieke kenmerke en onderwysbehoefte van die akademies begaafde leerder		48
2.1	Inleiding	48
2.2	Omskrywing van akademiese begaafdheid	49
2.3	Die kenmerke van 'n akademies begaafde leerder.....	51
2.3.1	Inleiding.....	51
2.3.2	Die akademiese begaafde leerder ontwikkel akademies vinniger	52
2.3.3	Unieke kreatiwiteit word geopenbaar	53
2.3.4	Die leerder besit bo-gemiddelde akademiese en intellektuele vermoëns	55
2.3.5	Die akademies begaafde leerder is taakgeoriënteerd en doelgeoriënteerd	56
2.3.6	Goeie leierskapsvaardighede in probleemoplossing	56
2.3.7	Goeie taalbeheer.....	57
2.3.8	Onafhanklikheid in hulle werk.....	58
2.3.9	Die leerder hou van lees	58
2.3.10	'n Onversadigbare nuuskierigheid.....	59
2.3.11	Die leerder gee nie om om alleen te wees nie	59
2.3.12	Ten slotte	59
2.4	Die identifisering van akademies begaafde leerders	60
2.5	Die unieke onderwysbehoefte van 'n akademies begaafde leerder ...	63
2.5.1	Kognitiewe behoeftes.....	63
2.5.2	Affektief-sosiale behoeftes	64
2.5.3	Skeppend-ontdekkende behoeftes.....	64
2.6	Die akademies begaafde leerder in die intermediêre skoolfase	66

2.7	Vereistes van die onderwysvoorsiening aan akademies begaafde leerders.....	67
2.8	Navorsingsbevindinge ten opsigte van die voorsiening van onderwysprogramme vir akademies begaafde leerders in die intermediêre fase	73
2.8.1	Inleiding.....	73
2.8.2	Individuele onderhoude met hoofde	73
2.8.3	Fokusgroeponderhoude met ouers, onderwysers en akademies begaafde leerders in die intermediêre fase	76
2.8.4	Behoeftebepaling	82
2.9	Samevatting.....	83
HOOFSTUK 3.....		84
Tersaaklike interne determinante vir produktiewe onderwysvoorsiening aan akademies begaafde leerders in Suid-Afrika.....		84
3.1	Inleiding	84
3.2	Interne determinante van 'n onderwysstelsel.....	85
3.3	Die struktuur van 'n onderwysstelsel	86
3.3.1	Definisie van die onderwysstelsel	86
3.3.2	Soorte onderwysstelsels	87
3.3.3	Komponente en elemente van die onderwysstelsel	88
3.4	Die komponent: Onderwyskundige struktuur	90
3.4.1	Inleiding.....	90
3.4.2	Elemente van die Onderwyskundige Struktuur.....	91
3.4.3	Kurrikulumontwikkelingsmodelle	91
3.4.4	Kenmerke en samestelling van die studiegids	96
3.4.5	Samevatting	99
3.5	Begaafde onderwys op internasionale vlak	99
3.5.1	Australië	100
3.5.2	Hong Kong	101
3.5.3	Kanada.....	105
3.5.4	Republiek van Korea	106
3.5.5	Rusland.....	107
3.5.6	Spanje.....	107

3.5.7	Denemarke.....	109
3.5.8	Samevatting	110
3.6	Begaafde onderwys in Suid-Afrika.....	111
3.7	Onderwysproduktiwiteit.....	115
3.8	Produktiwiteit in die verskillende komponente van die onderwysstelsel	118
3.9	Onderrigstrategie vir self-bestuurde, interaktiewe leer.....	119
3.10	Samevatting.....	123
HOOFSTUK 4.....		124
Die eksterne determinante wat onderwysvoorsiening aan akademies begaafde leerders op intermediêre skoolfase in Suid-Afrika beïnvloed		124
4.1	Inleiding	124
4.2	Eksterne determinante wat onderwysvoorsiening beïnvloed	125
4.3	Demografie as eksterne determinant.....	126
4.4	Ekonomie as eksterne determinant	131
4.5	Wetenskap en tegnologie	133
4.6	Die rol van politiek in onderwysvoorsiening	135
4.7	Mededingers en medewerkers in die onderwysvoorsiening van akademies begaafde leerders	136
4.8	Samevatting.....	137
HOOFSTUK 5.....		139
Die beplanning van die mini-onderwysstelsel terwille van produktiwiteit in onderwysvoorsiening aan akademies begaafde leerders		139
5.1	Inleiding	139
5.2	Fase 1: Voorbereidingsfase van die strategiese beplannings- raamwerk.....	141
5.2.1	Werkdokument: Voorbereidingsfase	142
5.3	Fase 2: Fase van beplanningsanalise van die strategiese beplanningsraamwerk.....	143
5.3.1	Werkdokument: Wyse van inligtinginsameling	144
5.4	Fase 3: Fase van beplanningsoperasionalisering van die strategiese beplanningsraamwerk	148
5.4.1	Werkdokument: Beplanningsoperasionalisering.....	148

5.4.2	Werksdokument: Onderwyskundige struktuur	151
5.4.3	Werksdokument: Ondersteuningsdienste	153
5.4.4	Werksdokument: Onderwysadministrasie en –bestuur	153
5.5	Bevinding insake die aard en funksionering van die voorgestelde mini-onderwysstelsel	154
5.6	Samevatting.....	157
HOOFSTUK 6.....		158
Die ontwikkeling van 'n onderwysprogram vir akademies begaafde leerders in die intermediêre skoolfase.....		158
6.1	Inleiding	158
6.2	Die beplanning van die onderwysprogram vir akademies begaafde leerders.....	159
6.3	Kurrikulering van die modules Kreatiewe Kommunikasie met toepassing in die loodsmodule op skoolgraad 4-vlak.....	162
6.3.1	Inleiding.....	162
6.3.2	Stap 1: Situasië-analise ten opsigte van die modules ‘Kreatiewe Kommunikasie’ op die intermediêre skoolfase	162
6.3.3	Stap 2: Doelstellings van die onderhawige modules	163
6.3.4	Stap 3: Leerervaringe bedoel vir die modules Kreatiewe Kommunikasie in die intermediêre skoolfase	164
6.3.5	Stap 4: Seleksie en ordening van kurrikuluminhoud en leermateriaal	166
6.3.6	Stap 5: Leergeleenthede in die modules Kreatiewe Kommunikasie.	171
6.3.7	Stap 6: Implementering en evaluering van die loodsmodule Kreatiewe Kommunikasie skoolgraad 4-vlak.....	171
6.4	Ontwikkeling, implementering en evaluering van die loodsmodule se tema “n Wêreld vol prentjies’	172
6.4.1	Uiteensetting van die ontwikkeling en aard van die tema.....	172
6.4.2	Implementering tydens klasgeleenthede	176
6.4.3	Evaluering	177
6.5	Samevatting.....	181
HOOFSTUK 7.....		182
Samevatting, gevolgtrekking en aanbevelings		182

7.1	Inleiding	182
7.2	Inhoud van die studie en die bereiking van die navorsingsdoelwitte .	183
7.3	Tekortkominge in die navorsing	194
7.4	Voorstelle vir verdere studie	194
7.5	Samevatting.....	194
BRONNELYS		196

LYS VAN FIGURE

Figuur 1.1	Die raamwerk vir strategiese onderwysstelselbeplanning	22
Figuur 3.1	Interne en eksterne determinante van die onderwysstelsel	85
Figuur 3.2	Die struktuur van die onderwysstelsel	86
Figuur 3.3	Komponente en elemente van die onderwysstelsel	88
Figuur 3.4	‘n Sistematiese voorstelling van die kurrikuleringsmodel van R.A. Krüger	93
Figuur 3.5	‘n Voorstelling van die kurrikuleringsmodel van Harden	94
Figuur 3.6	‘n Voorstelling van die kurrikuleringsmodel van Prideaux	95
Figuur 3.7	‘n Bruikbare kurrikuleringsmodel	96
Figuur 3.8	Die ontwikkelingsproses van ‘n studiegids	97
Figuur 3.9	Onderwysraamwerk vir begaafde onderwys in Hong Kong	103
Figuur 3.10	Struktuur van die DBS	121
Figuur 4.1	Bevolking van Suid-Afrika volgens geslag	127
Figuur 4.2	Die aantal huishoudings in Suid-Afrika	128
Figuur 4.3	Die totale bevolking van Suid-Afrika volgens ouderdoms- groepe	130
Figuur 4.4	Persentasie huishoudings met toegang tot tegnologie	134
Figuur 5.1	Die struktuur van die mini-onderwysstelsel	140
Figuur 6.1	Program vir akademies begaafde leerders, graad 4 – 12	161
Figuur 6.2	Leerervaringe in Kreatiewe Kommunikasie Graad 4	165
Figuur 6.3	Opsomming van die ontwikkeling van die Kreatiewe Kommunikasie module	170

LYS VAN TABELLE

Tabel 1.1	Werksdokument vir die ontwikkeling van die strategiese plan bedoel vir 'n onderwysstelsel	29
Tabel 2.1	Verskil tussen 'n slim leerder en akademies begaafde leerder ...	50
Tabel 2.2	Vier fases in die identifiseringsproses van 'n akademies begaafde leerder	61
Tabel 3.1	Opsomming van drie-vlak begaafde onderwysraamwerk van Hong Kong	104
Tabel 3.2	Die verskillende komponente en elemente van 'n onderwys- stelsel	118
Tabel 4.1	Taalverspreiding in Suid-Afrika	129
Tabel 4.2	Afgeronde getalle in 2012 wat in onderwysvoorsiening vir akademies begaafde leerders bedien moet word	131
Tabel 4.3	Gemiddelde inkomste in rand per huishouding in elke provinsie	132
Tabel 4.4	Persentasie bevolkingsverspreiding volgens maandelikse inkomste van werkende individue	133
Tabel 6.1	Modules vir Laerskoolvlak en Sekondêre skoolvlak	160
Tabel 6.2	Uiteensetting van 'n Wêreld vol prentjies	173
Voorbeeld 6.1	Uittreksel van die studiegids vir Leereenheid 1: 'n Wêreld vol prentjies	174

LYS VAN BYLAE

Bylaag 1

OPSOMMING VAN DIE BESIGHEIDSPLAN: Die stigting van 'n onafhanklike Kollege vir die lewering van onderwysprogramme op skoolvlak aan akademies begaafde leerders 209

Bylaag 2

VERGADERING VAN DIE VERWYSINGSGROEP INSAKE BEPLANNING VAN ONDERWYSGELEENTHEDE VIR AKADEMIES BEGAAFDE LEERDERS IN SA SKOLE. 2012a. Notule gehou op 29 Oktober 2012. 3p. (Ongepubliseer) 216

Bylaag 3

VERGADERING VAN DIE VERWYSINGSGROEP INSAKE BEPLANNING VAN ONDERWYSGELEENTHEDE VIR AKADEMIES BEGAAFDE LEERDERS IN SA SKOLE. 2012b. Notule gehou op 27 November 2012. 3p. (Ongepubliseer) 220

Bylaag 4

VERGADERING VAN DIE VERWYSINGSGROEP INSAKE BEPLANNING VAN ONDERWYSGELEENTHEDE VIR AKADEMIES BEGAAFDE LEERDERS IN SA SKOLE. 2013a. Notule gehou op 31 Januarie 2013. 4p. (Ongepubliseer) 224

Bylaag 5

VERGADERING VAN DIE VERWYSINGSGROEP INSAKE BEPLANNING VAN ONDERWYSGELEENTHEDE VIR AKADEMIES BEGAAFDE LEERDERS IN SA SKOLE. 2013b. Notule gehou op 13 Maart 2013. 3p. (Ongepubliseer) 228

Bylaag 6

SAMESTELLING VAN 'N VERWYSINGSGROEP TEN OPSIGTE VAN DIE NAVORSINGS- EN ONTWIKKELINGSPROJEK GETITELD: PRODUKTIEWE ONDERWYS AAN AKADEMIES BEGAAFDE LEERDERS IN DIE SUID-AFRIKAANSE ONDERWYSSTELSEL. 2012c. (Ongepubliseer) 231

Bylaag 7

ONDERWYS AAN AKADEMIES BEGAAFDE LEERDERS: KURRIKULUMKOMITEE KREATIEWE KOMMUNIKASIE GRAAD 4-9. 2013c. (Ongepubliseer) 243

Bylaag 8

Toestemmingsbriewe van hoof, onderwysers en leerders om aan die studie deel te neem 247

Bylaag 9

Studiegids: Kreatiewe Kommunikasie 252

Bylaag 10

Brief van taalversorger: Cum Laude Language Practitioners 282

Bylaag 11

Tegniese versorging van Bronnelys: Prof. C. Lessing 283

Bylaag 12

Plegtige verklaring 284

Bylaag 13

DBS: 'n Wêreld vol prentjies 285